

जाहिरातींचे दर.
सालील पस्यावर चौकशी
करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास', पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.
वार्षिक वर्गणी
रु. ४.
(टपाल हंशिल माफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र.

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे.

वर्ष २

पुणे, बुधवार, तारीख ८ जुलै, १९३६.

अंक २८

विम्याचे कामास सुरुवात झाली गुडवुड्ल अँशुअरन्स कंपनी, लिमिटेड.

विमा-तज्ञ श्री. जी. एस्. मराठे यांनी अनेक कंपन्यांचे अनुभवावरून तयार केलेल्या खास योजना

—सर्व तऱ्हेच्या विम्यांची सोय—अत्यंत सुलभ अटी—

विमदारांना कमी हप्ता पडण्याची आमच्या कंपनीची खास सवलत

आजच प्रॉस्पेक्टस् मागवून आपला विमा उतरा.

ठिकठिकाणी एजंटस् नेमणेचे आहेत. भरपूर कमिशन मिळेल. चौकशी करा.

पोस्ट-मिरज मिशन हॉस्पिटल.

बी. व्ही. मराठे
मॅनेजिंग डायरेक्टर

आयुर्वेद रसशाळा पुणे, लि.

पत्ता : डेक्कन जिमखाना, पुणे ४

यांचीं शास्त्रोक्त, खात्रीलायक व गुणकारी औषधें

च्यवनप्राश पौष्टिक व शक्तिवर्धक २० तो. १ रु.
वज्रदंती दंतमंजन बा. कि. २ आणे
केशवर्धन तेल १० तो. १५ आणे
एरंडपाक मलावरोध घालविणारा १० तो. ६ आणे
हेमगर्भ मात्रा सर्व वात कफरोगहर मात्रा ५ रु.
सुवर्णराजवंगेश्वर धानुवर्धक १ तो. ५ रु.
वाळा सरबत उन्हाळ्यांत थंड पेय १ तो. १२ आणे
त्रिभुवनकीर्ति सर्व ज्वरांवर १ तो. १२ आणे
याशिवाय प्रवाळ, मौक्तिक इ. भस्में, सर्व तऱ्हेचीं आसवें,
अरिष्टें, मात्रा, गुटिका, अवलेह वगैरे मागवून एकवार
अनुभव घ्या. कॅटलॉग मागवा.

ठिकठिकाणीं एजन्सी देणें आहेत. एजन्सी घेऊं
इच्छिणारांनीं नियम मागवावे.

नवीन फणसपोळी

व

लोणच्याचा हिंग

मिळण्याचें खात्रीचें ठिकाण
कुलकर्णी आणि मंडळी
लोणी व किराणा दुकान, सदाशिव पेठ, पुणे.

संजीवन हेअर टॉनिक

दारुणा, कॅस गळणें व टक्कल
ह्यावर अनुभविक उपाय
संजीवन मॅन्युफॅक्चरिंग कं., अहमदाबाद

विविध माहिती

निकाराग्वा देश राष्ट्रसंघातून बाहेर पडणार
निकाराग्वा देशानें राष्ट्रसंघाचें सभासदत्व सोडण्याचें ठरविलें
असल्याचें प्रसिद्ध झालें आहे.

राष्ट्रसंघाची पुनर्घटना ?

राष्ट्रसंघाच्या घटनेमध्ये सुधारणा करण्याचा प्रश्न संघाच्या
कौन्सिलमध्ये चिली देशाच्या प्रतिनिधीने उपस्थित केला आहे.

हिंदू-जपान व्यापारी कराराची पूर्वतयारी

हिंदू-जपान व्यापारी कराराची मुदत संपत आली असल्याने
नव्या कराराच्या पूर्वतयारीस सुरवात झाली आहे. जपान-
तर्फे त्या देशाचे सिमला येथील मुख्य वकील वाटाघाट करणार
असून त्यास मदत करण्यासाठी जपानमधून तीन तज्ञ येणार
आहेत. हिंदुस्थानातर्फे बोलणी कोंणी व कर्शी करावयाची हें
जुलैच्या दुसऱ्या आठवड्यांत सरकार व्यापारी वर्गाच्या सल्ल्याने
ठरविणार आहे.

इंपीरिअल इन्स्टिट्यूट ऑफ शुगर टेक्नॉलॉजी

वरील संस्थेच्या स्वतंत्र अस्तित्वास ता. ७ जुलै रोजी सुरवात
झाली. इतके दिवस, हारकोर्ट बटलर इन्स्टिट्यूटचा साखर विभाग
म्हणून चालू असलेले काम ही संस्था आतां हातीं घेणार आहे.
कानपूर येथे तिची स्थापना झाली असून श्री. श्रीवास्तव हे तिचे
पहिले डायरेक्टर आहेत. पांच वर्षांत मिळून १४ लक्ष रुपये
हिंदुस्थान सरकारकडून ह्या इन्स्टिट्यूटला मिळणार आहेत.

सिनेमाचा खेड्यापाड्यांत प्रसार होणार

लहानसहान खेड्यांतूनहि दाखवितां येतील असे चित्रपट
काढून त्यांचा देशभर प्रसार करण्यासाठी मुंबईमध्ये एक कंपनी
स्थापन होणार आहे. न जळणाऱ्या अरुंद फिल्मसचा उपयोग
करून लहानशा मोटारींतून चित्रपट कोठेहि अल्पखर्चात नेऊन
ते दाखवितां येतील. हे चित्रपट इकडून तिकडे नेण्यावर सरकारी
नियमांचें नियंत्रण रहाणार नाही व ते दाखविण्यासाठी लायसेन्स
मिळालेल्या थिएटरांची आवश्यकता उरणार नाही. लोकांमध्ये
सिनेमाची आवड उत्पन्न करण्याचा मुद्दाम प्रयत्न करण्यांत येईल.

दोन तज्ञांची नेमणूक

इंपीरिअल कौन्सिल ऑफ अॅग्रिकलचरल रिसर्चच्या कार्याची
तात्त्विक व आर्थिक दृष्ट्या तपासणी करून त्यावर आपली मते
देण्यासाठी दोन तज्ञांची नेमणूक झाली आहे. हे दोघे इंपीरिअल
कौन्सिलतर्फे चालू असलेल्या प्रत्येक प्रांतांतील कामाची पहाणी
करित हिंदुस्थानभर दौरा काढतील.

सहकारी खरेदी संस्था

सहकारी तत्त्वावर खरेदी करण्याची व्यवस्था असलेल्या ग्रेट-
ब्रिटनमधील संस्थांचे एकूण ७५ लक्ष सभासद आहेत. तथापि
त्यांची दरमागशी साप्ताहिक खरेदी सरासरीने दहा आण्यांच्यावर
जात नाही.

कुकडी नदीवरील नवा पूल

पुणे-नाशिक रस्त्यावर, पुण्यापासून ५२ मैलांवर पिंपळवाडी गांवा-
नजीक कुकडी नदी लागते. प्रवासाळ्यांत ह्या नदीस कित्येक वेळां
मोठा पूर येऊन वहातुक बंद पडते, परंतु तेथे नुकत्याच बांधण्यांत
आलेल्या पुलानें ही गैरसोय दूर केली आहे. ह्या पुलाची लांबी
३०० फूट असून रुंदी १८ फूट आहे व तो बांधण्यास ६०
हजार रुपये खर्च आला.

अमेरिकन बजेटांतिले प्रचंड तूट

अमेरिकन सरकारास नुकत्याच संपलेल्या वर्षी १,३०० कोटी
रुपयांची तूट आली. त्या सरकारास १०० अब्जांहून ज्यास्त
रुपयांचें कर्ज आहे. शांततेच्या काळामध्ये त्या सरकारास एवढी
तूट पहिल्या प्रथमच आलेली आहे.

आगीच्या विमा कंपन्यांचें सहकार्य

ह्या आठवड्यामध्ये लंडन येथे ब्रिटिश, हिंदी, अमेरिकन व
युरोपांतील आगीच्या विमाकंपन्यांचे प्रतिनिधी जमणार असून
आपल्या धंद्यांत येणाऱ्या अडचणींविषयीच्या महत्त्वाच्या प्रश्नांचा
निर्णय करणार आहेत, अशी बातमी आली आहे. तथापि, हिंदी
कंपन्यांस ह्या परिषदेस निमंत्रण नाही, असे समजतें.

प्रांतिक स्वायत्ततेस प्रारंभ: खर्चासंबंधी वाटाघाट

प्रांतिक स्वायत्ततेस प्रारंभ होण्यापूर्वीच मध्यवर्ती व प्रांतिक
सरकार ह्यांमधील खर्चाच्या वांटणीबद्दल ओढाताण सुरू
झाली आहे. शक्य तितका खर्च मध्यवर्ती सरकारावर टाकण्याचा
प्रांतिक सरकारांचा प्रयत्न आहे. मध्यवर्ती सरकारचे नोकरीमधील
लोकांस ह्यापुढे प्रांतिक सरकारांच्या दवाखान्यांतून व इस्पितळांतून
साध्या रोग्यांप्रमाणे समजले जाईल व त्यांकडून मामुली फी वसूल
करण्यांत येईल, असे समजतें.

कॅश सर्टिफिकेटांवरील व्याजाचा दर उतरला

पोस्ट ऑफिस कॅश सर्टिफिकेटांवरील चक्रवाढ व्याजाचा दर
तीन टक्क्यांवरून अडीच टक्क्यांवर आणण्यांत आला आहे.
सेव्हिंग बँक ठेवीवरील व्याजाचा दर दोन टक्के करण्यांत आला
आहे. हे नवे दर ता. १ जुलै पासून अंमलांत आले.

उंसाच्या धंद्यांतल्या सुधारणेबद्दल बक्षिस

महाराष्ट्र चेंबर ऑफ कॉमर्सने दर एकरा उंसाचें कमाल
पीक काढणारास एक हजार रुपयांचें बक्षिस लावले होते
ते एकशेंचार टन काढणाऱ्या कळंबच्या कारखान्यास मिळाले
आहे. उंसापासून जास्तीत जास्त साखर काढण्याबद्दलचें
५०० रुपयांचें बक्षिस बेलवंडी शुगर फार्म लिमिटेडने मिळवले
आहे. साखरेचा हा कमाल उतारा ११३ टनांच्यावर पडला.

बँक ऑफ इंडियाचें सहामाही डिव्हिडंड

गेल्या जून अखेरच्या सहा महिन्यांच्या मुदतीत बँक ऑफ
इंडियास नऊ लक्ष रुपये नफा झाला. प्राप्तीवरील कर माफ द. सा.
द. शे. १० टक्के दराने डिव्हिडंड वांटण्याचें ठरलें आहे.

इंपीरिअल बँक ऑफ इंडिया

प्रसिद्ध झालेल्या ताज्या आकड्यांवरून असे दिसतें की,
इंपीरिअल बँकेचें एकूण सेव्हें भांडवल ९१ कोटी रुपये असून
त्यापैकी २०३ कोटी रोकड आहे, २४३ कोटी कर्जाऊ दिले
आहे व सुमारे ४३ कोटी कर्जरोख्यांत गुंतवलेले आहे.

व्यापारी जहाजे बांधण्याच्या धंद्यास जपानच्या

सरकारची मदत

१९३७-३८ सालाच्या बजेटांत जपानच्या सरकारने व्यापारी
जहाजे बांधण्यास मदत म्हणून ८ कोटी रुपयांची तरतूद करावी,
अशी सूचना वहातुकीच्या खात्याने त्यास केली असल्याचें
समजतें.

मुंबई बंदरांतून सोन्याची साप्ताहिक निर्गत

रुपये किंमत

ता. २७ जून रोजी पुरा झालेला आठवडा ४७,१०,७४८
ता. ४ जुलै रोजी पुरा झालेला आठवडा ४८,३५,८७०
ता. २१ सप्टेंबर १९३१ ते ४ जुलै

१९३६ अखेर २,७४,७५,०८,२२७

अनुक्रमणिका

१ विविध माहिती ... ३३४	अंक—मुंबई मराठी ग्रंथ	१४
२ ब्रिटिश बँक नोटांस परराष्ट्रीय गिन्हाईक ... ३३५	संग्रहालय—डॉ. चाटी	
३ वेस्टर्न इंडिया विमा कंपनीची प्रगति ... ३३५	अनाथ विद्यार्थी गृह	
४ फ्रान्समध्ये संतति-नियमनाचे परिणाम ... ३३३	६ मुंबई शहरातील पोलिस-सात्याचा अहवाल ... ३३९	
५ स्फुट विचार ... ३३७	७ सिमेंट कंपन्यांचे एकत्रीकरण ... ३३९	
ऑबेसीनियन प्रकरणावर पडदा पडला—बाहेरील तज्ञ व वृत्तपत्रातील वा नम्या-पुणे शहराची आर्थिक पहाणी—गारुसपाण्याची हालदवाल—'प्रभा'चा खास	८ पुणे शहराची आर्थिक पहाणी ... ३४०	
	९ आंतरराष्ट्रीय सहकारी दिन ... ३४१	
	१० स्वदेशी काचेचा धंदा ३४२	
	११ निवडक बाजारभाव ३३३	

अर्थ

बुधवार, ता. ८ जुलै, १९३६

ब्रिटिश बँक-नोटांस परराष्ट्रीय गिन्हाईक

चलनाच्या क्षेत्रांतला एक मजेदार अनुभव

कायदेमंडळाच्या (चेबर ऑफ डेप्युटीज) नव्या निवडणुकीत फ्रान्समध्ये समाजसत्तावाद्यांचा विजय होऊन त्यांच्या पक्षांचे प्रधानमंडळ बनले आहे. गेला महिनाभर त्या देशांत चोहोंकडे कारखान्यांत कामकरी लोकांनी संप केले आहेत, ह्याचें कारण आपल्या मागण्यांचा पुरस्कार करणाऱ्या समाजसत्तावाद्यांची झालेली राजकीय सरशी हें होय. मतदारांस निवडणुकीपूर्वी दिलेली अभिवचने पुरी करण्याची जबाबदारी नवीन फ्रेंच प्रधानमंडळावर येऊन पडली असून, तिला अनुसरून नवीन कायदे करण्यांत येत आहेत. कामकरी वर्गाचें समाधान करावयाचें म्हणजे सरकारचा व कारखानदारांचा खर्च वाढणें अपरिहार्य आहे. त्याचा परिणाम बाजारभाव आणि राष्ट्रीय कर्ज वाढण्यांत होणार. फ्रेंच बजेटाची तोंडमिळवणी होण्याची पंचाशत वर्षानुवर्ष प्रधानमंडळास पडत आली आहे. त्यासंबंधांतली परिस्थिति अधिक बिघडणार नाही आणि आपल्या समाजसत्तावादात्मक धोरणाचा व्यापार व उद्योगधंदे ह्यांवर प्रतिकूल परिणाम होणार नाही ह्या संबंधांत नवीन प्रधानमंडळास खबरदारी घेणें प्राप्त आहे. असल्या अडचणींतून फ्रेंच प्रधानमंडळ सावधगिरीनें मार्ग काढत आहे. परराष्ट्रीय संबंध, चलन व हुंडणावळ ह्या बाबतींतल्या धोरणांत मात्र कांहीं फरक होणार नाही असें त्यानें जाहीर केले आहे. फ्रेंच चलन विपुल आणि सोन्याच्या किंमतीच्या मानानें स्वस्त झाल्यावांचून फ्रान्सला गत्यंतर नाही हें मत त्या देशांत व इतरत्र अनेक वजनदार व तज्ञ लोकांनी व्यक्त केले आहे. कांहीं झाले तरी चलनास हात लावावयाचा नाही व हुंडणावळीचा दर बदलावयाचा नाही असा फ्रेंच सरकारचा आतांपर्यंतचा निश्चय आहे आणि त्या धोरणांत आपण बदल केल्यास व्यवहारांत घोटाळे माजतील व लोकांचा चलनावरील विश्वास उडेल अशी नवीन प्रधानमंडळासहि भीति वाटत आहे आणि म्हणून

त्यानें जनतेची जाहीर रीतीनें ह्या बाबतीत खातरजमा केली आहे. हा निश्चय किती काळपर्यंत टिकतो ह्या विषयी सर्वत्र शंका प्रकट केली जात आहे. समाजसत्तावादी प्रधानमंडळ क्रांतिकारक स्वरूपाच्या आर्थिक धोरणाचा अवलंब करील अशी भीति मध्यम स्थितीतल्या व पैसेवाल्या फ्रेंच लोकांस वाटत आहे. ह्याचा परिणाम फ्रान्समधून बाहेर जाणारा सोन्याचा ओघ वाढण्यांत झालेला आहे.

आपला पैसा सोन्याच्या स्वरूपांत परदेशांत नेऊन ठेवावा आणि विशेषतः ग्रेटब्रिटनमध्ये त्याची बँकांमध्ये ठेव ठेवावी अशी प्रवृत्ति फ्रेंच जनतेत ठळकपणानें दिसत आहे. सोन्याची देवघेव व निर्गत बँक ऑफ फ्रान्स व फ्रेंच सरकार ह्यांनी बंद केली तरी फ्रेंच चलन देऊन ब्रिटिश चलन (स्टर्लिंग) घेऊन ठेवण्याचा क्रम फ्रान्समध्ये जोरानें चालू आहे. ह्या व्यवहाराच्या योगानें फ्रेंच लोकांच्या इंग्लिश बँकांतल्या ठेवी वाढतात आणि ग्रेटब्रिटनमधल्या हुंड्यांच्या व बँकिंगच्या व्यवहारांत गोंधळ माजतो असा अनुभव आहे लंडनमध्ये सोने विकत घेण्यास अडचण होते म्हणून फ्रेंच लोक बँक ऑफ इंग्लंडच्या नोटा खरेदी करित आहेत. एका देशांतल्या लोकांनी दुसऱ्या देशांतलें कागदाचें चलन खरेदी करणें हें स्वतःच्या राष्ट्रीय चलनाविषयींचा अविश्वास व ब्रिटिश चलनाविषयीचा विश्वास फ्रेंच जनतेस आज वाटत आहे, त्याचें स्पष्ट निदर्शक आहे. इंग्लिश बँकांत आपला किती पैसा आहे हें सरकारास समजून नये म्हणून ते मामुली ठेव म्हणून तेथें तो गुंतवीत नाहीत आणि त्यांच्या ब्रिटिश नोटा घेऊन त्यांची पुढकी सुरक्षित रीतीनें ब्रिटिश बँकिंग व इतर संस्थांमध्ये ठेवतात. ह्याचें योगानें बँक ऑफ इंग्लंडच्या नोटांस असलेली मागणी वाढली आहे व त्यांचा प्रसार जास्त प्रमाणावर झाला आहे. व्यापार वाढण्याचाहि कांहीं अंशी हा परिणाम असला तरी फ्रेंच लोकांचा पैसा मोठ्या प्रमाणांत ब्रिटिश बँक नोटांत गुंतविला जात आहे ह्यांत संशय नाही, असें माहितगारांचें म्हणणें आहे. जादा नोटा काढावयाच्या झाल्यास त्यांचेसाठी बँक ऑफ इंग्लंडला तारण म्हणून राखे किंवा सोने संग्रहीं ठेवावें लागतें. गेल्या पांचसहा महिन्यांत ह्या बँकेनें सुमारे १४ कोटि रुपयांचें सोने ह्या प्रीत्यर्थ खरेदी केले आहे. नोटांस सध्याचें प्रमाणें मागणी आणखी कांहीं काळपर्यंत चालू राहिली तर बँकेस पंचवीस कोटि रुपयांचें सोने विकत घ्यावें लागेल असा अंदाज आहे.

गेल्या वर्षाच्या मानानें चालू सालच्या जून महिन्यांत बँक ऑफ इंग्लंडच्या नोटांची रकम साडेतीन कोटि पौंडांनी (सुमारे वीस कोटि रुपये) वाढली असून सुवर्णनिघर्त दीड कोटि पौंडांची (सुमारे वीस कोटि रुपये) वाढ झाली आहे. ह्याच्या उलट, बँक ऑफ फ्रान्सच्या सुवर्ण निघर्त एका वर्षांत सुमारे दीड हजार कोटि फ्रँक्सची घट झाली आहे. फ्रान्स व इतर युरोपियन देशांतील लोकांच्या मागणीमुळे ब्रिटिश बँक-नोटांच्या प्रसारांत किती वाढ झाली आहे ह्याचा नकी आकडा देणें कठिण आहे. तथापि गेल्या वर्षी तो ७ ते १० कोटि रुपये असावा व चालू वर्षी आतां तो २० कोटि रुपयांवर गेलेला आहे. दुधाची तहान ताकानें भागवावी ह्या न्यायानें सोने नाही तरी स्थिर कागदाचें चलन घेऊन तें गांठी ठेवावें ही प्रवृत्ति युरोपियन देशांत केवढ्या मोठ्या प्रमाणावर लोकांमध्ये पसरली आहे ह्याची वरील माहितीवरून

कल्पना येते. ब्रिटिश पौढांचे महत्त्व त्या कारणाने वाढले आहे ह्यांत संशय नाही, पण नोटांची मागणी पुरी पाडण्यास बँक ऑफ इंग्लंड व ब्रिटिश सरकार ह्यांस यातायात पडते आणि ब्रिटिश बँकिंग व पैशांचा बाजार ह्यांवरहि अस्थिरतेचा परिणाम होतो हे विसरून चालणार नाही. संग्रहित नोटांचे बँकांतल्या ठेवींमध्ये व परदेशी हुंड्यांत रूपांतर पुढे होईल तेव्हां कमी-अधिक घोटाळा उदणारच व त्यास तोंड देण्याची इंग्लंडमध्ये तयारी करावी लागेल. बाहेरून आलेला पैसा बँकांत ठेव म्हणून रहात नाही व त्याची नोटांची भंडोळी बनतात. ह्याचा परिणाम असा होतो की एका बाजूने सरकारास ट्रेझरी बिले काढावी लागतात पण त्यांत गुंतवण्यास बँकांजवळ जादा ठेवी जमलेल्या नसतात आणि त्या बिलांवरचे व्याजाचे दर मात्र चढतात. म्हणजेच पैशांच्या बाजारांत अस्थिरता उत्पन्न होते. चलन व हुंडणावळ ह्यांच्या क्षेत्रांत युरोपमध्ये काय तऱ्हा चालल्या आहेत ह्याचे परकी लोकांनी ब्रिटिश कागदी चलनाची चालविलेली खरेदी व संग्रह हे एक नमुनेदार उदाहरण आहे.

वेस्टर्न इंडिया विमा कंपनीची प्रगती

वरील कंपनीचा १९३५ साल-अखेरचा अहवाल आमचेकडे आला आहे. वेस्टर्न इंडियाचा १९१३ मध्ये स्थापना झाली, तेव्हापासून तिची सर्व बाजूंनी अखंड रीतीने सारखी प्रगति होत आहे. हिंदुस्थानातील विमा व्यवसायाच्या क्षेत्रांत ह्या मंडळीस उच्च स्थान प्राप्त झाले असून पहिल्या प्रतीच्या हिंदी कंपन्यांच्या वर्गात तिची गणना होते. मंडळीचे कार्य भरीव आहे, आणि त्याची प्रगति अधिक जोराने व्हावी ह्याविषयी प्रयत्न मंडळी करित आहे. हिंदुस्थानातील सर्व प्रांतांतून प्रांतिक सहाय्यार मंडळे नेमण्याचा तिनं उपक्रम केला आहे. अहवालाचे साली वेस्टर्न इंडियाने ५१३ लक्ष रुपयांचे, म्हणजे १९३४ मधील कामापेक्षा १०३ लक्ष रुपयांचे जास्त काम पुरे केले. तिचा विमाखाती फंड ९३ लाखांनी वाढून तो ६०३ लक्ष रुपये झाला आहे. मंडळीच्या ठेवींची मूळ किंमत ६० लक्ष ७७ हजार रुपये आहे, परंतु आजच्या बाजारभावाने ती ७२ लक्ष ५२ हजार रुपये भरते. मंडळीने आपल्या ताळेबंदांत मूळ किंमतच दाखविलेली आहे व ही गोष्ट सांपत्तिक मजबुती व स्थैर्य ह्यांकडे विशेष लक्ष पुरविण्याच्या तिच्या चालकांच्या धोरणाचे निदर्शक आहे. मंडळीच्या कामांतील लक्ष्मण प्रमाण आजच्या बिकट आर्थिक परिस्थितीतहि उतरले आहे व ते चार टक्क्यांपेक्षाहि कमी आहे. गेल्या वर्षी विमापत्रकांवरील कर्जाच्या व्याजाचा दर उतरवून मंडळीने विमेदारांची सोय केली. अहवालाचे साली, दहा हजारांवरील रकमेचा विमा उतरविणारांस वार्षिक हप्त्यावर एक टक्का सूट देण्यास तिनं सुरवात केली आहे. मुंबईमध्ये स्वतःच्या मालकीचे जागेवर मंडळी आपली इमारत बांधणार असून पुणे येथेहि इमारत बांधण्याचा तिचा विचार आहे. वैयक्तिक पतीवर मंडळीने कोणासहि कर्ज दिलेले नाही. तिनं गुंतविलेल्या रकमांवर ५.४५ टक्के दराने व्याज सुटले ह्यावरून मंडळीच्या व्यवस्थेचा फायदातशीरपणा दिसून येतो. मंडळीकडे आज २ कोटी १७ लक्ष रुपयांचे विमे चालू असून तिचे वार्षिक उत्पन्न १६३ लाखांवर आहे. मजबुतीकडे विशेष लक्ष पुरवून त्याबरोबरच सर्वांचे प्रमाणांत वाढ होऊ न देतां आपले कार्यक्षेत्र वाढवि-

ण्याचा मंडळीचा प्रयत्न चालू आहे. हे साहसमिश्रित सावध-गिरीचे धोरण अनुकरणीय असून, ते वेस्टर्न इंडियाचे कीर्तीमध्ये भर घालणारे आहे. काटकसरीचा काडभार, स्थैर्य व मजबुती ह्यांस प्राधान्य, विमेदारांची योग्य निवड, प्रगतिपर धोरण, इत्यादि गोष्टी अहवालावरून स्पष्ट होत आहेत. १९३८ साली मंडळीची रौप्य ज्युबिली साजरी व्हावयाची आहे. त्या प्रसंगाने मंडळीच्या कार्याचे विस्तारास उत्कृष्ट सहाय्य प्राप्त होईल ह्यांत संशय नाही.

फ्रान्समध्ये संतति-नियमनाचे परिणाम

हिंदुस्थानातील लोकसंख्या सारखी वाढत चालली असून तिच्या योगाने देशाचे दारिद्र्य व हलाखी ह्यांत भर पडत असल्या-विषयी सर्वत्र ओरड ऐकू येते आणि ह्या प्रजावृद्धीचे नियंत्रण व्हावे म्हणून संतति-नियमनाचे कृत्रिम उपायहि सुचवण्यांत येत आहेत. फ्रान्स देशांत आज अनेक वर्षे हे उपाय अमलांत असून लोकसंख्या वाढत नाही म्हणून काळजी उत्पन्न झाली आहे. लोकसंख्या सारखी व योग्य प्रमाणांत वाढणे हे प्रगतीचे लक्षण समजण्यांत येते. आरोग्यांत होणाऱ्या सुधारणेमुळे मृत्युसंख्येचे प्रमाण कमी होत चालले आहे परंतु विवाह व संतति ह्यांमध्ये घट होत आहे. समाजाचे रक्षण होण्यास आपली लोकसंख्या पुरेशी नाही अशी भीति फ्रान्समध्ये वाटत असून फ्रेंच राष्ट्र मृत्यूच्या पंथास लागले असल्याची भाषाहि अनेकवार वापरली गेली आहे. फ्रान्समधल्या संतति-नियमनाचे परिणाम तेथील लोकसंख्येविषयीच्या आकड्यांवरून दिसून येतात. गेल्या वर्षाच्या जून-अखेर फ्रान्सची लोकसंख्या ४ कोटी १९ लक्ष होती आणि १९२७ व १९३४ ह्या साली फ्रेंच लोकसंख्येचा तोच आकडा होता. म्हणजे गेल्या दहा वर्षांत फ्रान्सची लोकसंख्या स्थिर राहिली आहे हे उघड आहे. एवढेच नव्हे तर १९१३ च्या मानाने तीमध्ये फक्त अडीच लक्षांचा वाढावा झालेला आहे. १९३४ साली मृत्युपेक्षां जनन ४३ हजारांनी अधिक तरी होतं, पण १९३५ मध्ये जननापेक्षां एकोणीस हजार पांचशे मृत्यूच अधिक होते. गेल्या वर्षी फ्रान्समध्ये एकूण ६ लक्ष ३९ हजार अर्भके जन्मलीं आणि २ लक्ष ८५ हजार विवाह झाले. महायुद्धाच्या नंतरच्या काळांत एवढे लहान आकडे कोणत्याच दुसऱ्या साली नव्हते, आणि हे दोन्ही आकडे १९१३ सालच्या मानाने कमीच आहेत. दर दहा हजार माणसांत विवाह किती झाले ह्याचा विचार केल्यास गेल्या वर्षाचे व एकंदरीने अलीकडेचे आकडे उतरत आले आहेत असे दिसून येते. १९३५ मध्ये दर दहा हजारां १३६ च काय ते विवाह झाले. अगोदर लग्न न करण्याकडे लोकांची प्रवृत्ति व लग्न झालेच तर संतति-नियमन, असला प्रघात फ्रान्समध्ये जारीने चालू आहे. दर दहा हजार लोकांमध्ये १९१३ साली १७५ मृत्यु झाले. १९३५ चा हा तत्सम आकडा १५७ आहे. राष्ट्रसंरक्षणास मनुष्यबळाची आवश्यकता आहे आणि जर्मनी व इटली या देशांत प्रजावृद्धीस उतेजन देण्यांत येत आहे हे लक्षांत घेतां लोकसंख्येचा प्रश्न फ्रान्समध्ये चिंतनीय झाला असल्यास त्यांत आश्चर्य नाही. प्रजा वाढल्याने देशादेशांत युद्धे होण्याची भीति निर्माण होते असे म्हणतात. पण फ्रान्समध्ये प्रजा वाढत नाही म्हणून युद्धाचे भय वाटण्यासारखी स्थिती उत्पन्न झाली आहे हे लक्षांत ठेवण्यासारखे आहे.

स्फुट विचार

अंबिसीनियन प्रकरणावर पडदा पडला !

राष्ट्रसंघाच्या सर्वसाधारण सभेपुढे आपले गाव्हाने मांडून इटलीने शस्त्रास्त्रांच्या जोरावर जिंकलेला अंबिसीनिया देश त्यास पंचू देऊं नये अशी आग्रहाची शेवटची विनंति अंबिसीनियाच्या बादशहाने केली. पण तिचा कांहीं एक उपयोग न होता "आतां झालें तें झालें" अंबिसीनिया इटलीने जिंकला आहे, तो कांहीं केल्या परत येऊं शकत नाही असा आपला स्पष्ट निर्णय राष्ट्रसंघाने दिला आहे. अंबिसीनियन बादशहाने राष्ट्रसंघास त्याच्याच मूलतत्त्वांची, ठरावांची व जाहीर केलेल्या धोरणाची मुद्देसूदपणाने व चिकाटीने अखेरची कसोटी लावली. पण संघ हिणकसच ठरला. उदात्त तत्त्वांचा नुसता उच्चार करून त्याप्रमाणे कृति करण्याचा प्रसंग येतांच संघाचे प्रमुख सभासद कच खातात असा अनुभव आल्याने ही आंतरराष्ट्रीय संघटना कोणत्या स्वरूपांत ह्यापुढे चालू ठेवावी ह्या प्रश्नाचा विचार करण्याची पाळी संघावर आतां आली आहे. राष्ट्रांचा वैयक्तिक स्वार्थ आणि त्यांचे सामुदायिक धोरण ह्यांमध्ये विरोध उत्पन्न होऊन त्यांच्या हातून एकमताने महत्वाचे कार्य होत नाही हा घडा राष्ट्रसंघास मिळाला खरा. परंतु अंबिसीनियाचे स्वातंत्र्य नष्ट झाले आणि राष्ट्रसंघाचे हेतु व त्याचे सामर्थ्य ह्यांचे बाबतीत जगाचा विश्वास उडाला आहे. ही राष्ट्रसंघाची परिच्छेदाट जागतिक आपत्तीच होय. राष्ट्रांमध्ये फाटाफुट व तट, परस्परांच्या सहायाविषयी साशंकपणा, शस्त्रास्त्रांची वाढ ह्या गोष्टी जगाच्या आर्थिक प्रगतीच्या मार्गातलीं विघ्नें होत. राष्ट्रसंघाची पुनर्घटना करण्याची भाषा सध्या ऐकू येत आहे, तिचे काय होतें तें दिसेलच.

बाहेरील तज्ज्ञांच्या नेमणुकीबाबत वृत्तपत्रीय बातम्या व त्यांचा इन्कार

आर्थिक व सांपत्तिक महत्वाच्या कांहीं प्रश्नांबाबत चौकशी करून हिंदुस्थान सरकारास सहा देण्याच्या कामावर बाहेरील तज्ज्ञांची नेमणूक होण्याचे घाटत असल्याच्या बातम्या वृत्तपत्रांत प्रसिद्ध झाल्या होत्या. हिंदुस्थान सरकारचे आर्थिक सहाय्यार म्हणून कोलंबिया युनिव्हर्सिटीतले मि. गेयर ह्यांची निवड होणार असल्याच्या वदंतेस अशा प्रकारची प्रसिद्धी मिळाली होती. परदेशांतून सरकारास तज्ज्ञ आणणे आवश्यक वाटावे ह्या रीतीचा तज्ज्ञांचा तुटवडा हिंदुस्थानांत आहे की काय ह्या अर्थाची टीका प्रस्तुत प्रकरणीं होणे स्वाभाविक आहे. पण टाइम्स ऑफ इंडियाच्या सिमला येथील बातमीदाराने ह्या नेमणुकीबाबलच्या वाटाघाटीची बातमी कशी बाहेर आली ह्याविषयी आश्चर्य प्रकट केले आहे. सदरहु गृहस्थ आपल्या कामांत वाकबगार असल्याची ख्याति असून त्यांची निवड झाल्यास त्यांत वावगे कांहीं नाही, परंतु मद्रासमध्ये ह्या गोष्टीची परिस्फुटता प्रथम झाली ती कशी झाली ह्याचे त्या बातमीदाराने गूढ वाटत आहे. आर्थिक तज्ज्ञांच्या जागेसाठी इतरहि कांहीं उमेदवारांचीं नांवे विचारांत घेण्यांत आली आहेत असे तो म्हणतो आणि म्हणून मि. गेयर ह्यांची नेमणूक होणार हें निश्चित समजतां येत नाही असे त्याचे मत आहे. दुसऱ्याहि एका नेमणुकीविषयीची बातमी मद्रासेकडे फुटली असल्याचा टाइम्सच्या बातमीदाराने उल्लेख केला आहे. हिंदी रेल्वेच्या सांपत्तिक स्थितीची चौकशी हिंदुस्थान सरकार करणार ही कल्पना

जुनीच आहे आणि ती चौकशी एखाद्या बाहेरच्या तज्ज्ञाकडे सोपवली जाणार असा तर्कहि मागेच करण्यांत आला आहे. तथापि लंडन पॅसेंजर ट्रेन्सपोर्ट बोर्डाचे अध्यक्ष, लॉर्ड अॅशफिल्ड, ह्यांचे नांव सदरहु चौकशीचे बाबतीत पुढे आले आहे. हे गृहस्थहि अनुभवी तज्ज्ञ असून योजिलेल्या कामास सर्वस्वी लायक आहेत असे टाइम्सच्या बातमीदाराने नपशील देऊन म्हटले आहे. परंतु त्याच्या माहितीप्रमाणे लॉर्ड अॅशफिल्ड आजारी आहेत व तूर्त तरी ते नवीन काम अंगावर घेतील असे दिसत नाही. वरील दोन महत्वाच्या बातम्या अवेळी कशा बाहेर आल्या ह्याचा छडा सरकार लार्वा-लच. जनतेच्या दृष्टीने हिंदी तज्ज्ञ नेमले जाणें ही महत्वाची गोष्ट आहे आणि सरकारने ह्या बाबतच्या आपल्या धोरणांत इष्ट ती सुधारणा करणे अगत्याचें आहे, असे मत अनेकवार व्यक्त केले गेले आहे. त्याचा योग्य विचार सरकारने करून लोकांच्या इच्छेप्रमाणे आपली जुनी परंपरा सोडून दिली पाहिजे. राजकीय सुधारणा होऊं घातल्या आहेत त्यांचे हें महत्वाचें अंग आहे हें सरकारच्या ध्यानांत कधी येणार ?

पुणे शहराची आर्थिक पाहणी

प्रिन्सिपॉल घनंजयराव गाढगीळ ह्यांच्या नेतृत्वाखाली गोखले इन्स्टिट्यूट ऑफ पॉलिटिक्स अँड इकनॉमिक्स ही संस्था उपयुक्त संशोधनकार्य करित आहे, ह्याची माहिती सर्वास आहेच. पुण्यातील फळाविक्री व महाराष्ट्रातील मोटार वहातुक ह्या विषयांवर दोन संशोधन ग्रंथ संस्थेने प्रसिद्ध केले आहेत व तिने आतां पुणे शहराच्या आर्थिक पाहणीचे मोठ्या जबाबदारीचे काम अंगावर घेतले आहे. हिंदुस्थानामध्ये विश्वसनीय आर्थिक माहितीचा अभाव असून ती पद्धतशीर रीतीने गोळा करण्याचे काम कठिण असतें. हातीं घेतलेल्या सामाजिक किंवा आर्थिक महत्त्वाच्या प्रश्नांचे यथार्थ स्वरूप माहित असल्याखेरीज त्यांसंबंधांत उपाययोजना कशी करणार ? सेडेगांवांच्या पहाण्या कित्येक प्रांतांमध्ये करण्यांत आलेल्या आहेत, परंतु शहरांच्या पहाण्या अजून फारशा झालेल्या नाहीत. इंग्लंड व अमेरिका ह्या देशांत अशा अनेक पद्धतशीर चौकशी झालेल्या असून जीवनाच्या सर्व अंगोपांगांवर प्रकाश पाडण्याचे हे प्रयत्न उपयुक्त ठरले आहेत. पुणे शहराच्या म्युनिसिपालिटीने पुरस्कार केलेली प्रस्तुत पहाणी हिंदुस्थानातील पहिलीच बिनसरकारी पहाणी होय, असे म्हणतां येईल व त्याबाबत मि. गाढगीळ ह्यांची इन्स्टिट्यूट व म्युनिसिपालिटी ह्या दोघांचेहि अभिनंदन करणे जरूर आहे. पहाणीमध्ये आढळून येणाऱ्या शहरसुधारांच्या गरजा व आर्थिक जीवनामध्ये करतां येण्याजोग्या सुधारणा केवळ पुणे शहराच्या नागरिकांसच नव्हे, तर महाराष्ट्रातील व महाराष्ट्रा बाहेरील शहरांसहि मार्गदर्शक होतील ह्यांत शंका नाही. पुण्याच्या नागरिकांनी ह्या समाजोपयोगी कार्यास मनःपूर्वक सहाय करणे अगत्याचें आहे.

पाऊसपाण्याची हालहवाल

जूनच्या अखेर पुण्या झालेल्या आठवड्यांतली पाऊस पाण्याच्या परिस्थितीबाबत मुंबई सरकारच्या गॅझेटमध्ये माहिती प्रसिद्ध झाली आहे, तीवरून इलाख्यांत चोहोंकडे पाऊस पडला आहे व थोड्याच भागांत त्याची वाण अजून भासत आहे असे दिसतें. गुजराथमध्ये एकंदरीने परिस्थिति बरी आहे आणि पेरण्यास सुरवात झाली आहे. भडोच व पंचमहालच्या कित्येक भागांत

कपाशीची पेरणी होत आहे. हा जिल्हा शिवाय करून इतरत्र पाण्याचा पुरवठा जरूरी इतका आहे. कोकणांत पाऊस चांगलाच झाला आहे आणि शेतीचीं मामुली कामे चालू आहेत. मध्य भागांतले खानदेश, अहमदनगर व पुणे आणि दक्षिण विभागांत विजापूर हे जिल्हे वगळल्यास इतरत्र महाराष्ट्रांत व कर्नाटकांत पुरेसा पाऊस झालेला आहे. ह्या निर्दिष्ट केलेल्या जिल्हांत मात्र पावसाची जरूर आहे. सातारा व बेळगाव जिल्हांत, उलट, उघडीप हवी आहे. अहमदनगर, सोलापूर व विजापूर जिल्हांत पेरण्यासाठी लोक पावसाची वाट पहात आहेत. धारवाडांत जास्त पावसामुळे पेरण्या अडून राहिल्या आहेत. नाशिक व पुणे जिल्हा ह्यांमध्ये कपाशीचे पेरें चालले आहेत, पुणे व धारवाड वगळल्यास सर्वसाधारणपणे दक्षिणेत पिण्याच्या पाण्याची टंचाई भासत नाही. पुणे व बेळगाव जिह्यांत बागाइतासहि पाणी पुरेसे नाही.

‘प्रभा’चा खास साहित्य व शिक्षण अंक

चालू वर्षातील आपल्या खास अंकांच्या योजनेनुसार हा ता. ७ जुलैचा साहित्य व शिक्षण अंक, शैक्षणिक संस्थांच्या वर्षारंभाची संधी साधून प्रसिद्ध करण्यांत आला आहे. अंकांतील लेखांची निवड योग्य रीतीने करण्यांत आली असून त्यांत शिक्षण-पद्धतीच्या विविध अंगांचा परामर्श घेण्यांत आला आहे. कित्येक लेख मार्गदर्शक होण्यासारखे आहेत. डॉ. सैर ह्यांनी गृहशिक्षणामधील दाखविलेले दोष व मुलांना लहानपणीच आर्थिक दृष्टि येऊं देण्याची प्रतिपादलेली आवश्यकता विचारपर्वतक आहेत. शिक्षणाचे ध्येय व्यक्तिविकास हे असो अगर ज्ञानसंपदान हे असो, द्रव्यार्जनाचे साधन ह्या दृष्टीनेच आज बहुसंख्य विद्यार्थ्यांचे पालक शिक्षणाकडे पहातात, ही गोष्ट नाकबूल करता येणार नाही. तेव्हां, ह्या दृष्टीने शिक्षणक्रमास पूरक म्हणून मुलांस कार्यक्षम करणारे गृहशिक्षण त्यांस देणे आवश्यक आहे. अंकांतील इतर लेखहि वाचनीय आहेत व मनोरंजनाकडेहि भरपूर लक्ष देण्यांत आलेले आहे.

मुंबई मराठी ग्रन्थसंग्रहालय

वरील संस्थेस सध्या अढतिसावे वर्ष चालू आहे. १९३५ साली संस्थेने हेमंत व्याख्यानमाला गुंफण्याचा नवीन उपक्रम सुरू केला व त्याच वर्षाच्या डिसेंबर महिन्यांत मालेच्या दुसऱ्या वर्षास सुरवात झाली. संस्थेच्या पटावर ४२३ मासिक सभासद आहेत व एकूण १६,७४० पुस्तके संस्थेच्या संग्रहीं आहेत. मुंबई शहरांतील मराठी भाषा बोलणारांची संख्या इतकी मोठी असतांना मराठी ग्रन्थसंग्रहालयाच्या मासिक वर्गणीदारांची संख्या अल्प असल्यावद्दल संस्थेच्या १९३५ सालाच्या अहवालांत सेद प्रदर्शित करण्यांत आला आहे.

डॉ. चाटी अनाथ विद्यार्थी गृह, सोलापूर

वरील अनाथ विद्यार्थी गृहाचा १-४-३४ ते ३१-३-३६ चा सहावा अहवाल आमचेकडे आला आहे. ब्राह्मण समाज सेवा संघातर्फे ह्या संस्थेची १९२३ साली स्थापना झाली व क. डॉ. चाटी ह्यांच्या मदतीमुळे तिची प्रगति झाली. इतरांच्या सहानुभूतीचाहि संस्थेस उपयोग झालेला आहे. संस्थेमध्ये ३८ विद्यार्थी असून त्यांच्या शारीरिक, आयोगिक, धार्मिक व बौद्धिक प्रगतीकडे लक्ष पुरविले जाते. संस्थेच्या गरजा परविण्यासाठी आश्रयदात्यांची आवश्यकता आहे.

ब्रिटिश रेल्वेचा परिवार

दर मिनिटास एक मैल वेगाने सारख्या जाणाऱ्या अशा ५९ आगगाड्या ग्रेटब्रिटन देशांत चालू आहेत. दररोज त्या सर्वांचा मिळून ५,००० मैल लांबीचा प्रवास होतो.

ब्रिटिश रेल्वेजवर ४३ हजार प्रवाशांचे डबे आहेत आणि त्यांत खाण्यापिण्याच्या सोईचे ६४५ आहेत आणि ३८३ निजून प्रवास करण्याचे डबे आहेत.

त्यांच्या २० हजार इंजनांस वगैरे सुमारे दीड कोटि टन वजनाचा कोळसा लागतो, तो ब्रिटिश खाणींतून काढलेला असून त्यामुळे हजारों कामकऱ्यांस पोटास मिळते.

त्यांच्या वापरांत येणाऱ्या दोन कोटि विटा, सत्तावीस लक्ष वार लांबीचे कापड आणि दोन लक्ष टनांच्यावर पोलाद हा सर्व माल ब्रिटिश कारागिरीचा असतो.

सर्वांत मोठ्या “वाघणी”स ५६ चाकें आहेत आणि १५० टन वजनाचा माल तिच्यामध्ये मावतो.

एडिसन ह्यांचे जिवंत स्मारक

सुप्रसिद्ध अमेरिकन संशोधक मि. एडिसन हे १९३१ साली वारले. त्यांनी हजारो शोध लावले असून त्यामुळे मानवी जीवन सुखी होण्यास मदत झाली आहे. ह्या अद्वितीय संशोधकाचे जिवंत स्मारक रहावे, म्हणून त्यांच्या स्मरणार्थ १०० शिष्यवृत्त्यांची योजना करण्यांत आली आहे. अत्यंत हुषार विद्यार्थ्यांस उकृष्ट संधि प्राप्त करून देणे, हा ह्या योजनेचा हेतु आहे. शिष्यवृत्तीची रकम विद्यार्थ्यांने हाती घेतलेल्या कामावर अवलंबून राहिल व त्यांचे काम संपेपर्यंत शिष्यवृत्ति चालू राहिल.

ब्रिटिश सहकारी संस्था आणि व्यापार

ग्रेटब्रिटनमध्ये अंतर्गत व्यापाराची एकूण उलाढाल दरसाल सुमारे २,३५० कोटि रुपयांची होते. त्यापैकी १५ टक्के व्यापार सहकारी संस्थांच्या हातांत आहे, २५ टक्के डुकानदारीच्या कंपन्या करतात आणि बाकीचे ६० टक्के किरकोळ डुकानदार करतात.

जपानी लोकांची शहरांमध्ये गर्दी

गेल्या ऑक्टोबरमध्ये जपानची खानेसुमारी घेण्यांत आली, त्या वेळी त्या देशाची लोकसंख्या १९३० सालांतील लोकसंख्येच्या पक्षां ५० लाखांनी वाढून ती ६ कोटी, ९२३ लक्ष झाली असल्याचे आढळले. शहरी लोकसंख्येचे प्रमाण वाढत आहे. १९३० साली एकूण लोकांपैकी २४ टक्के लोक १२७ शहरांत रहात असत; आतां ३३ टक्के लोक शहरवासी झाले आहेत. जपानची राजधानी टोकियो ह्या शहराची लोकसंख्या ५८३ लक्ष आहे.

ग्रेटब्रिटनमधील २०० धर्म

हिंदुस्थान हे धर्म, जाती व पंथ ह्यांचे माहेरघर आहे, असे मानण्यांत येते परंतु सुद्धे ग्रेटब्रिटनमध्ये वेगवेगळ्या दोनशेहून ज्यास्त धर्मकल्पनांचे अनुयायी आहेत असे एका लेखकाने दाखविले आहे.

सिमेट कंपन्यांचें एकत्रीकरण

सिमेट कंपन्यांच्या एकत्रीकरणाच्या योजनेप्रमाणें तींत सामील होणाऱ्या प्रत्येक कंपनीनें धावी लागणारी व तिला मिळणारी रकम इत्यादि संबंधांतली माहिती खालील कोष्टकांत दिली आहे:—

सिमेट कं.	उत्पादनशक्ति	कंपनीस ती सामील करून घेण्यासाठी मिळणारा मोबदला	सामील होणाऱ्या कंपनीस मिळणारा रकम	कंपनीस ती सामील करून घेण्यासाठी मिळणारा मोबदला	सामील होणाऱ्या कंपनीस मिळणारा रकम
	टन	लक्ष रु.	लक्ष रु.	लक्ष रु.	लक्ष रु.
सी. पी.	१,८०,०००	१०८	१८	४३	
बुंदी	१,६०,०००	९६	१६	५३	
शहाबाद	१,४०,०००	८४	१४	३३	
कटणी	८७,०००	५२	८३	१	
पंजाब	८०,०००	४८	८	५३	
ओसा	८०,०००	४८	७	२	
कोइमतूर	६०,०००	३६	६	—	
युनायटेड	५०,०००	३०	५	३३	
ग्वाल्हेर	४५,०००	२७	४३	३	
इंडियन	४०,०००	२४	४	४३	

मुंबई शहरांतील पोलिस खात्याचा अहवाल

मुंबई शहर पोलिसांनी १९३५ साली एकूण १,४४,२०० लोकांवर खटले भरले, त्यापैकी १,३६,५९० जणांस शिक्षा झाल्या. पोलिसाकडे वर्दी दिलेल्या चोऱ्यांत ६ लक्ष ८१ हजार रुपये किंमतीची मालमत्ता गेल्याची तक्रार होती, त्यापैकी १ लक्ष ८७ हजारांचा माल मालकांस परत मिळाला. अहवालाचे साली १९ छापखाने व २३ वर्तमानपत्रे छांचेकडून जांमिन मागण्यांत आला. एकूण ४,१६० मोटार गाड्या रजिस्टर करण्यांत आल्या, त्यांतील ३,०२१ गाड्या अमेरिकन व १,३८५ गाड्या ब्रिटिश होत्या. रस्त्यांवरील अपघातांत ३,५२४ लोकांस दुखापती होऊन १०१ सम दगावले. अपघातांची संख्या वाढत असल्याचा अहवालांत उल्लेख आहे. अपराधी मोटार-हाक्यांस पुरेसे शासन होत नाही, अशी कमिशनर ऑफ पोलीसची तक्रार आहे. मोटारसिरीज २,१८९ व्हिक्टोरिया व १,५१५ बैलगाड्या भाड्याच्या वहातुकीचा धंदा करतात. वर्षअखेर शहरांतील पोलिसांची संख्या ४,४९९ इतकी होती, म्हणजे दर पोलिसागणिक ३२ गुन्हे व आठ नागरिकांगणिक एक गुन्हा असे पोलिसांशी व लोकवस्तीशी गुन्हांचें प्रमाण पडलें.

ग्रेटब्रिटनमधील कोळशाची उतरती निर्गत

ग्रेटब्रिटनमधील कोळशाच्या खार्णीतून निघणाऱ्या मालापैकी शेंकडा २३ इतका कोळसा परदेशीं रवाना होतो. सहा वर्षांपूर्वी हें प्रमाण २९ टक्के होतें, तथापि अंतर्गत मागणी अलीकडे वाढली आहे व त्या योगानें निर्गतीमधली तूट भरून निघत आहे.

द खव न चें भू ष ण

वेस्टर्न इंडिया लाइफ इन्शुरन्स कं. लि.

[सातारा.]

— १९३५ च्या रिपोर्टातील ठळक गोष्टी —

चढती प्रगति

एकूण चालू काम २,७०,००,००० रु. हून अधिक

आदर्श पत

वाढता धंदा

एकूण लागू कलेम १४,४३,७७० रुपये

मोठी ऐपत

अप्रतिम स्थैर्य

१९३५ मधील नवें काम ५१,३०,०४२ रुपये

वार्षिक उत्पन्न १६,६५,२३३ रुपये

लाइफ अँशुरन्स फंड ६०,४२,८७३ रुपये

दांडगी दानत

बोनस त्रैवार्षिक दर हजारी—

आयुष्याच्या पॉलिसीवर ७५ रुपये

आणि

मुदतीच्या पॉलिसीवर ६० रुपये

— साऱ्या देशांत कमीत कमी लॅप्स रेशिओ—शेंकडा ४ हून कमी —

पुणे शाखा: }
बुधवार चौक, पुणे शहर. }

{ मुख्य कचेरी:
{ सातारा शहर.

पुणे शहराची आर्थिक पहाणी

गोखले इन्स्टिट्यूटमार्फत होणारे कार्य

['गोखले राजकारण व अर्थशास्त्र संशोधन मंदीर' या संस्थेने पुणे शहर म्युनिसिपालिटीपुढे पुण्याच्या आर्थिक पाहणीची एक योजना मांडली, ती म्युनिसिपालिटीने मान्य केली असून त्यासंबंधात इन्स्टिट्यूटने कामास सुरवातही केली आहे. हा आर्थिक पहाणीच्या कार्याची रूपरेषा थोडक्यांत खाली दिली आहे.]

• गेल्या पंचवीस-तीस वर्षांत सर्व प्रकारच्या सामाजिक व आर्थिक पहाणीच्या कामांचे महत्त्व सर्व जगभर फार वाढले आहे. पहाणीने दोन प्रकारच्या गोष्टी साधता येतात. एक शास्त्रीय व दुसरी व्यावहारिक. समाजशास्त्र व अर्थशास्त्र यांतील निरनिराळ्या सिद्धांतांचा पढताळा पाहणे हे कार्य सामाजिक व आर्थिक परिस्थितीच्या निरनिराळ्या अंगाची तपशीलवार पाहणी वेळोवेळी केल्याशिवाय शक्य नसते. हे शास्त्रीय कार्य झाले. बहुतेक पाहणीच्या बुडाशी या शास्त्रीय हेतूहूनहि निराळा हेतू असतो. कोणत्याहि अडचणीतून वाट काढावयाची, कोणत्याहि विटक प्रश्नाचा उलगडा लावावयाचा, कोणत्याहि समाजाची उन्नती साधण्याकरता पुढील धोरण आस्वावयाचे, म्हणजे या सर्व गोष्टी करण्यास त्या प्रश्नाची अगर समाजाची सर्व बाजूनी तपशीलवार माहिती मिळविणे अत्यावश्यक असते. म्हणूनच समाजाने अगर सरकारने कोणतेहि धोरण स्वीकारण्यापूर्वी माहिती मिळवण्याकरिता पहाणी करणे नितांत जरूरीच असते.

हिंदुस्थानांत आर्थिक पाहणीचे काम कांहीं दिशांनी बरेच वर्षांपूर्वी सुरू झालेले आहे. विशेषतः सेडेगांवांची पाहणी करणे हे डॉ. मॅन यांच्या उद्योगानंतर सर्व देशभर पुष्कळ जणांनी हाती घेतले व निरनिराळ्या भागांतील एकदोन एकदोन सेड्यांच्या पहाण्या होऊन चुकल्या आहेत. पंजाबमधील निम-सरकारी आर्थिक बोर्डांने हे काम मोठ्या प्रमाणावर चालविले आहे. पण शहरांच्या पाहण्याकडे अजून फारसे लक्ष गेलेले नाही. मुंबईच्या मजूर स्वात्याने शहरी मजूरवर्गाच्या परिस्थितीबाबत केलेल्या निरनिराळ्या पाहण्या या अपवादात्मक समजावयाच्या. परंतु हिंदुस्थानांतील एसाद्याहि शहराची आर्थिक बाजूने तरी समग्र झालेली पाहणी आमचे ऐक्यांत नाही. तेव्हा पुणे शहर म्युनिसिपालिटीने पुरस्कृत केलेली ही पाहणी हिंदुस्थानांतील पहिलीच होय, असे म्हणण्यास हरकत नाही.

सुधारलेल्या पाश्चात्य देशांत अशा पाहण्यांचे महत्त्व सर्वांस पटले असून, शहरांच्या पाहणीचे तेथे एक शास्त्रच निर्माण झाले आहे, असे म्हणण्यास हरकत नाही. लंडन, लिव्हरपूल, अमेरिकेतील पिट्सबर्ग, क्लीव्हलँड, शिकागो, न्यूयॉर्क वगैरे शहरांच्या पाहणीची अशीच उदाहरणे देता येतील. अर्थात् या पाहण्या फार व्यापक स्वरूपाच्या आहेत. यांत केवळ आर्थिक बाबींचाच नव्हे तर सामाजिकहि सर्व बाबींचा समावेश केला जातो. आणि एक प्रकारे असेच करणे योग्य आहे. कारण संबंध शहरभर माहिती मिळविण्याचा उपक्रम सुरू केला म्हणजे एका बरोबरच दुसरीहि बरीच माहिती मिळविणे सोपे पडते व या गोष्टी वारंवार होणाऱ्या नसल्यामुळे जितकी व्यापक माहिती मिळविणे शक्य असेल तेवढी मिळविणे श्रेयस्कर ठरते. प्रस्तुत पाहणीच्या मुळाशी अशीच कल्पना होती. परंतु पैशाची नड मनांत आणून ह्या पाहणीचे क्षेत्र कांहींसे संकुचित करण्यांत आले आहे. कारखाने,

दुकाने, उद्योगधंदे, व्यापार, वाहतुक, पाणीपुरवठा, वीजपुरवठा, दस्तुरी, मजूरांचे तळ इत्यादि बाबींकडे वेळेची व पैशाची सवड झाल्यास विशेष लक्ष पुरविण्यांत येईल. रहाती घरे, त्यांची बांधणी, त्यांतील स्वच्छता, आरोग्य, वैद्यकीय उपचाराची तरतूद इत्यादि गोष्टींचाहि तपासणीमध्ये समावेश करण्याचा मानस आहे. पाहणीचा विस्तार शक्य तितका मोठा करून ती त्यांतल्या त्यांत सर्वांगीण करण्याचा प्रयत्न करण्यांत येणार आहे.

पाहणी करण्याचे मुख्य साधन म्हणजे व्यापारी, कारखानदार इत्यादिकांचे घरोघर जाऊन प्रश्नपत्रिकेवर माहिती टिपून घेणे हे आहे. अर्थात् प्रत्येकाचे घरी जाणे अशक्य असल्यामुळे कांहीं निवडक माणसांकडून प्रश्न भरून घेतलेल्या प्रश्नपत्रिकांवर व निरनिराळे व्यापारी आणि कारखानदारांच्या मंडळ्या व संघ यांकडून मिळणाऱ्या संपटित माहितीवरच अवलंबून रहावे लागेल. अशा रीतीने हरएक प्रकारच्या उद्योगासंबंधी व व्यापाराबद्दल माहिती मिळविणे आवश्यक आहे. या सर्व वेगवेगळ्या पोट-पाहण्या झाल्या. पण संबंध शहराचे आर्थिक जीवन कसे आहे याचा ठाव घेण्याचा एक सर्वमान्य उपाय आहे, तो म्हणजे शहरांतील प्रत्येक भागांतील कांहीं कुटुंबांची नमुन्यादाखल तपशीलवार पाहणी करणे हा होय. असल्या नमुन्यावरून आर्थिक जीवनाबद्दल जी अनुमाने काढण्यांत येतील ती सरसहा मान्य करण्यास कांहीं हरकत नाही असा आकडेशास्त्रज्ञांचा अभिप्राय आहे. उद्योगधंदे, दुकाने, मजूरवर्ग इत्यादिकांच्या प्रत्यक्ष निरनिराळ्या पाहण्या व हजार-बाराशे घरांच्या नमुन्यांची घरपाहणी ही एकमेकांस पोषक होतील व अशा रीतीने पुणे शहराचे आर्थिक जीवन कसे चालले आहे, त्यांत नडी कोणत्या आहेत, सुधारणेस वाव कोठे आहे, वगैरे बाबींबद्दल या पाहणीच्या द्वारे भरपूर उजेड पाडता येईल असे वाटते. अर्थात् पाहणी यशस्वी होणे अगर न होणे हे बहुतांशी नागरिकांचे सहकार्यावर अवलंबून आहे. माहिती पुरविल्याने आपले हितास धक्का पोहोचेल अशी भीति कोणीहि बाळगण्याचे कारण नाही. कारण ह्या पाहणीचा हेतु उपयुक्त सिद्धांत मांडणे एवढाच आहे. ह्या समाजोपयोगी कार्यास सर्वांनी जरूर ती माहिती पुरवून व अन्य तऱ्हेने सहाय करणे आवश्यक आहे.

चालविण्याचा खर्च थोडा

व

कामाचे प्रमाण सर्वांत जास्त

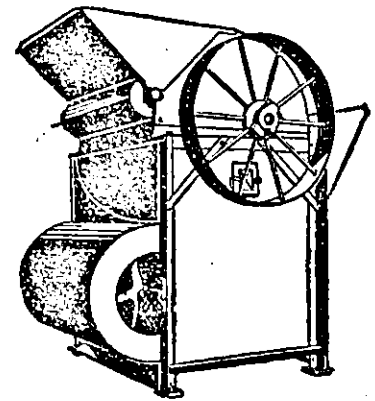
हणूनच

कि

लो

स्कर

र

“कल्याण” शेंगायंत्र वापरा!

किलोस्कर बंधु, लिमिटेड, किलोस्करवाडी

(जि. सातारा.)

आंतरराष्ट्रीय सहकारी दिन

प्रो. काळे ह्यांचे भाषण व समारोप

सालाबादप्रमाणे हा सहकारी दिन पुणे येथे जिल्हा इन्स्टिट्यूटच्या विद्यमाने गेल्या शनिवारी साजरा करण्यांत आला. त्या प्रसंगी विनसरकारी व सरकारी सहकारी कार्यकर्ते शंभराच्यावर हजर होते. श्री. बापूसाहेब गुप्ते ह्यांस इतर कामामुळे हजर रहातां न आल्याने सभेचे अध्यक्षस्थान प्रो. काळे ह्यांनी स्वीकारले होते. त्यांचे प्रास्ताविक व अखेरचे भाषण आणि इतर वक्त्यांच्या भाषणांचा त्यांनी केलेला समारोप ह्यांतले महत्त्वाचे मुद्दे खाली दिले आहेत:—

(१) जगांतल्या निरनिराळ्या देशांतल्या सहकारी संस्थांची परिस्थिती आणि आपल्याकडील चळवळीची परिस्थिती ह्यांचा विचार करून पुढच्या कार्याची दिशा आखणे, हा आजचा दिवस साजरा करण्यांत मुख्य उद्देश असला पाहिजे.

(२) जर्मनी व इटली ह्यांसारख्या देशांत राजकीय उलाढालीमुळे तेथील सहकारी चळवळीचे स्वातंत्र्य व लोकसत्तात्मक तत्त्व नष्ट झाले असून इंग्लंड वगैरे देशांत ह्या गोष्टीची पूर्ण जाणीव उत्पन्न झाली आहे.

(३) ग्रेटब्रिटनमध्ये सहकारी संस्थांनी आंतरराष्ट्रीय शांतता व परस्पर स्नेहसंबंध ह्यांचा पुरस्कार चालवला असून त्यांस सरकारचे प्रतिकूल धोरण व विनसरकारी धंदेवाले ह्यांची स्पर्धा यांशी झगडावे लागत आहे.

(४) आपले ध्येयवादित्व, संघटन व अंतर्गत शिस्त ह्यांचे रक्षण करण्याचे आटोकट प्रयत्न शिक्षण, प्रचार व विचारविनिमय ह्यांचे द्वारा त्यांनी चालविले आहेत.

(५) हिंदुस्थानांत आपणांस ह्या बाबतीत अजून पुष्कळ शिकण्यासारखे आहे. आर्थिक व सामाजिक दृष्ट्या बलहीन अशा वर्गांचे संघटन करून त्यांस स्वावलंबी व सुखी बनवण्याचे यत्न सर्व समजूतदार व शिकलेल्या लोकांनी स्वार्थत्यागपूर्वक सतत केले पाहिजेत.

(६) शिस्त, सामुदायिक कार्य व तडजोडीची वृत्ति ह्या मार्गांनी आपण ध्येयाकडे प्रगति करणे जरूर आहे.

(७) लोकहिताच्या प्रश्नांचा अभ्यास करून त्यांस योग्य सल्ला पुढाऱ्यांनी दिला पाहिजे. सरकार व विनसरकारी कार्यकर्ते ह्यांच्यामध्ये वास्तविक पहातां विरोध येण्याचे प्रयोजन नाही. सहविचाराने वागल्यास वितुष्ट आणि भांडणे ह्यांस जागा मिळणार नाही.

(८) नवीन सहकारी नियमाविरुद्ध लोकमत प्रदर्शित होत आहे ते प्रस्तुत प्रकरणी असा सहविचार झाला नाही यामुळेच होय. शेतकी सोसायट्यांस असला नियम लागू असतां कोणी ओरड केली नाही, म्हणून सध्याची चळवळ हा शहरच्या लोकांचा स्वार्थी गिह्या आहे अशी टीका एका वक्त्याने केली ती अज्ञान-मूलक आहे. यूनियनच्या मूळ सूचनेवरून आणि बँक व अ. राजि-स्ट्रार ह्यांच्या सल्ल्याने शेतकी सोसायटीच्या कारभाराचे नियंत्रण केले जाते, त्याच तत्त्वाची अंमलबजावणी बँकां-सारख्या संस्थांचे बाबतीत व्हावी व एकट्या सरकारने ही सत्ता आपल्या हाती घेऊं नये अशी नवीन नियमाच्या विरोधकांची रास्त मागणी आहे व ती सहकारी तत्त्व व कार्यपद्धति ह्यांस सर्वस्वी अनुसरून आहे.

(९) त्याचप्रमाणे, सेडेगांवांतल्या शेतकी सोसायट्या व शहरांतील बँकांसारख्या संस्था ह्यांच्यामध्ये विरोध असल्याचा भास काही जणांस होतो आणि तो भेद ते वारंवार व्यक्त करतांना आढळतात. पण ही कल्पनाहि भ्रामक असून साप म्हणून भुई बढवण्यासारखी आहे. सहकारी चळवळीत तिचे तत्त्व मान्य करणाऱ्या सर्व लोकांचा समावेश झाला पाहिजे. सुशिक्षित, चांगल्या सामाजिक दर्जाची व पैसेवाली माणसे कार्य करण्यास जेवढी मिळतील तेवढी हवी आहेत. सर चुनिलाल मेथासारखी श्रीमान धंदेवाली मंडळी व मुंबई प्रांतिक बँकेसारखी संस्था शहरी व भांडवलशाहीचा पुरस्कार करणारी म्हणून सहकारी चळवळीत त्याज्य मानणे वेढेपणाचे व बालिश होईल हे सांगायला नको.

(१०) जनहिताच्या दृष्टीने स्वार्थत्यागपूर्वक, शिस्तीने व जुटीने आपण काम करू तरच सहकारी चळवळ टिकेल. अंतःकलह, परस्पर विरोध व शिस्तीचा अभाव ह्यांस थारा मिळाल्यास सहकारी चळवळ संपली असे समजावे.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

स्टॅट्यूटरी सभेची नोटीस.

बँकेच्या सभासदांची स्टॅट्यूटरी सभा (इंडियन कंपनी अॅक्ट, कलम ७७ प्रमाणे) रविवार ता. २६ जुलै, १९३६ रोजी संध्या-काळी ५ वाजतां नूतन मराठी विद्यालय हायस्कूलचे सभागृहांत (२१, बुधवार, पुणे शहर) भरणार आहे. सभेत कंपनी कायद्या-प्रमाणे सदर बाबत करावयाचीं सर्व कामे केली जातील.

न्यू किताब बिल्डिंग,

लक्ष्मी रोड, पुणे २.

ता. ५ जुलै, १९३६

बोर्डाचे हुकुमावरून,

M. V. Gokhale

मॅनेजर.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

पहिल्या साधारण सभेची नोटीस.

बँकेच्या सभासदांची पहिली साधारण सभा रविवार, ता. २६ जुलै, १९३६ रोजी संध्याकाळी ५-३० वाजतां नूतन मराठी विद्यालय हायस्कूलचे सभागृहांत (२१, बुधवार, पुणे शहर) भरणार आहे. सभेत आतांपर्यंत बँकेने केलेल्या प्रगतीचा विचार होईल.

न्यू किताब बिल्डिंग,

लक्ष्मी रोड, पुणे २.

ता. ५ जुलै, १९३६

बोर्डाचे हुकुमावरून,

M. V. GOKHALE

मॅनेजर.

मुलांचा आनंद कोणा पालकाला नको! त्यांतून

'आनंदा' चा खास अंक! मग काय त्यावर

मुलांच्या उढ्यावर उढ्या!

'आनंदा'च्या खास अंकाचा थाट

आतां सर्व मुलांना माहीत झाला आहे. ती दोन रंगी छपाई चित्रांची लयलूट, गोष्टींची रम्यता, कवितांची चढार—हो! सांगायचे विसरलोच! यंदां पुष्कळ कवितांना त्यांतील वर्णनाच्या चित्रांचीच चौकट बसविली आहे—गुळगुळीत कागद, सुबक छपाई व मोहरेदार मुसवृष्ट हे खास अंकाचे विशेष त्यांना ठाऊक झाले आहेत. 'आनंद' वर्षभर त्यांची किती करमणूक करतो, त्यांच्या ज्ञानांत किती भर घालतो व त्यांना किती हवाहवासा वाटतो हे तीं केव्हाहि सांगतील. आपण आपल्या मुलांकरितां तो एक वर्षभर घेऊन पहा म्हणजे आपणांसहि कळून येईल. वार्षिक वर्गणी ट. इ. सह लहान अंकाची २ रु. मोठ्या अंकाची ३ रु. वर्षारंभ जुलैपासून. अंक दरमहा पंधराव्या तारखेस प्रसिद्ध होतो.

पत्ता:—म्यानेजर आनंद, पुणे २.

स्वदेशी काचेचा धंदा

सद्यःस्थिति आणि सुधारणेचे उपाय

इंडियन रिसर्च कौंसिलच्या शिफारसीवरून इंडियन रिसर्च ब्यूरोचे असिस्टंट डायरेक्टर, मि. डिव्हसन, ह्यांनी चालू साली हिंदी काचेच्या धंदाची पहाणी केली. चौकशीमध्ये आढळून आलेल्या महत्त्वाच्या बाबी त्यांनी आपल्या अहवालांत नमूद केल्या असून त्यांसंबंधांत कित्येक उपयुक्त सूचनाहि केल्या आहेत. काचेच्या स्वदेशी धंदाशी संबंध असलेल्या लोकांनी त्यांचा नीट विचार करणे अगत्याचें आहे.

हिंदी काचेचा धंदा मुख्यत्वेकरून पांच क्षेत्रांमध्ये आढळतो. संयुक्त प्रांत, बंगाल, मुंबई इलाखा, मध्यप्रांत व पंजाब हीं तीं क्षेत्रे होत. काचेच्या धंदाचें प्रमुख क्षेत्र संयुक्त प्रांत हें आहे व त्यांत फेरोझाबाद हें बांगड्यांच्या धंदाचें माहेरघर आहे. फारच थोडे कारखाने मोठ्या प्रमाणावर चालतात. बहुतेक छोटेखानी आहेत. त्यांचें वळण सामान्यतः जपानी धंदाचें आहे. पंजाबांत पानिपत येथे काचेचा धंदा चालतो तो जुनाट पद्धतीचा आहे. नवीन तऱ्हांच्या मालास मागणी वाढत असल्याने हा धंदा नष्ट होण्याच्या पंथास लागला आहे.

काचेच्या उत्पादनांत लागणाऱ्या वाळूच्या गुणांकडे कारखानदार नीट लक्ष पुरवित नाहीत. सोडा ऐंश शिवाय बाकीचीं सर्व द्रव्ये हिंदुस्थानांत विपुल आहेत, ही परिस्थिति काचेच्या धंदास अनुकूल अशी आहे.

बांगड्या करणाऱ्या व्यवसाय हा एक प्रकारचा घरगुती धंदा आहे. परंतु त्यांतल्या कृतीची परिस्थिति असमाधानकारक आहे. एका सोलांत लावलेल्या भट्टीच्या भोंवती अनेक माणसे काम करतात आणि धूर व उष्णता ह्यांचे योगाने त्यांचा जीव बेजार होत असतो. हे "बोलनवाले" चारचार तासांच्या पाळीने काम करतात. त्यांच्या कामाच्या कृतींत सोप्या प्रकारच्या सुधारणा चालू करणे शक्य व इष्ट आहे.

काचेचे स्वदेशी कारखाने परदेशी मालाशी टक्कर देत आहेत परंतु बाटल्यांची आयात वाढल्या प्रमाणावर आहे. हा माल बहुतेक सर्व जपानमधून येतो आणि तो इतका स्वस्त विकला जातो की त्याच्याशी स्पर्धा करणे हिंदी कारखानदारांस अशक्य आहे. दिव्यांच्या चिमण्यासारखे जिन्नस हिंदुस्थानांत चांगले विपुल होतात, पण काचेचे तक्ते व टेबलावर वापरावयाचे जिन्नस बाहेरूनच येतात.

कारखान्यांत (ह्यांत घरगुती धंदाचा समावेश केलेला नाही) तयार होणाऱ्या बांगड्या आणि घरगुती, छोटेखानी उद्योगांस पुरवली जाणारी काच ह्यांचें वार्षिक उत्पादन सुमारे ३० लक्ष रुपयांचें होतें असा अंदाज आहे. माल स्वस्त पडावा ह्या उद्देशाने तो तयार करावा लागल्यामुळे त्यांत दोष रहातात. कारागीर व कामगार ह्यांचेमध्ये वाकबगारीचा मुळीच अभाव नाही. अधिक कार्यक्षम देखरेख असेल तर जास्त चांगला माल निघणे शक्य आहे. बहुतेक सर्व स्वदेशी माल परदेशी मालाची नकल असते. हिंदी काचेत सोडा ऐंशचें प्रमाण जरूरीपेक्षां निष्करण जास्त असतें व लाइम कमी असतो. यामुळे माल कमी प्रतीचा निघतो. इतर कच्चा मालाचा सर्व मित्र मित्र क्षेत्रांत वेगवेगळा असतो आणि तो रेल्वे वहातुकीच्या सर्चावर अवलंबून रहातो. इतर कच्चा मालाच्या मानाने सोडा ऐंशचा सर्व भारी असतो. पांढऱ्या काचेच्या पैदाशीत कोळशाचा सर्व जबर येतो, आणि हा सर्व तयार झालेल्या मालाच्या परिमाणाच्या भावाने ज्यास्त असतो. भट्ट्या सद्दोष असल्याने उत्पादनकार्य काटकसरीने होऊ शकत नाही. हिंदी कलेचा उपयोग विशिष्ट नवीन प्रकारच्या नमुन्याचा माल काढण्यांत केला जात नाही. सारांश, स्वदेशी काचेच्या मालाची उत्पात्ति सुधारून तिचा उत्पादन सर्व कमी करता येणे शक्य आहे.

धी सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया लि०

कडून

हिंदुस्थानांतील प्रजेच्या हितासाठीं अनेक नाविन्यपूर्ण उत्कृष्ट योजना.

होम सेव्हिंग खाते | सोने विक्री खाते
५ तोळे व १० तोळे लगडी

चालू खाते | सेफ डिपॉझिट व्हॉल्ट खाते | विमा खाते

त्रैवार्षिक कॅश सर्टिफिकेट खाते | एक्झिच्यूटर आणि ट्रस्टी खाते

सविस्तर माहितीकरिता पत्रव्यवहार करा—

स्वदेशप्रेमी लोकांनी स्वदेशी संस्थेला उत्तेजन देणे हें त्यांचें कर्तव्य आहे. जनतेची सेवा करणे हेंच आमचें ध्येय आहे. वरील स्वदेशी संस्थेकडून मिळणाऱ्या फायद्याचा अनुभव प्रत्येकानें घ्यावा.

सो. न. पोचखानवाला,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

S. B. JOSHI & Co.

ENGINEERS & CONTRACTORS

41 A, Bruce Street, Bombay | 716 Sadashiv Peth, Poona City

K. K. & Co.

Photographic Dealers
POONA.

For All Medicinal Requisites

— TRY —

N. MAHADEV & Co.

DISPENSING CHEMISTS
AND
DRUGGISTS

City Post Office Corner, POONA 2.

पुणे येथील सर्वांत जुनी व वेळेवर कामें करणारी

टेलरिंग फर्म

पाटसकर आणि कंपनी

४८ निहाल पेठ, पुणे शहर.

सर्व प्रकारचे देशी व विलायती कापडाचे व तयार कपड्यांचे व्यापारी

आमचेकडे—स्त्रिया, पुरुष व मुले यांचे सर्व प्रकारचे फॅशनेबल कपडे ऑर्डरप्रमाणे नेमिलेल्या वेळी तयार करून मिळतील. घरी येऊन मेसुरमेंट घेतले जाईल व कपडे घरपोच मिळतील.

निवडक बाजारभाव

सरकारी कर्जरोखे	
बँक रेट (२८ नोव्हेंबर १९३५ पासून)	३%
५% (१९४०-४३)	११०-१५
५% करमाफ लोन (१९४५-५५)	१२०-१२
५% (१९३९-४४) लोन	१०८-११
४३% लांब मुदत (१९५५-६०)	११९-१२
४% १९६०-७०	११५-८
४% १९४३	११०-१४
३३% बिनमुदत	९९-३३
३३% १९४७-५०	१०७-४
२३% १९४८-५२	१००-७

निमसरकारी रोखे

४% पोर्ट ट्रस्ट (बिगर गॅरंटी व लांब मुदत)	११०-०
४% पोर्ट ट्रस्ट (गॅरंटी व तीन महिन्यांच्या नोटिशीने परत फेड)	१००-८
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुदत)	१०९-०
४% मुंबई सिटी इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट बाँड (७० वर्षे मुदत)	१०९-०
४% म्हैसूर कर्ज (१९५३-६३)	१११-४
५% म्हैसूर (१९५५)	१२३-४

मंडळ्यांचे भाग

बँका

बँक ऑफ इंडिया (भाग १०० चा, पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१३३-८
बँक ऑफ बडोदा (१०० पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	११५-०
सँट्रल बँक ऑफ इंडिया (५० पैकी २५ रु. भरले व ६% डिव्हि.)	३६-६
इंपीरिअल बँक (५०० रु., १२% डिव्हि.)	१५८८-१२
रिझर्व्ह बँक (१०० रु.)	१३५-०

रेल्वेज

दौंड-बारामती (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ५%)	१०२-०
पाचोरा-जामनेर (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ६%)	९६-०
अहमदाबाद-प्रांतज (५०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९.३%)	९२२-८

वीज

चाँबे ट्रॅम्वे (ऑर्टि. भाग ५० रु. डिव्हि. १३%)	१६०-१०
कराची (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२३०-०
पुणे इलेक्ट्रिक (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२२७-८
टाटा पॉवर (१,००० रु. ऑर्टि., डिव्हि. ५.३%)	१६७८-१२
टाटा पॉवर (१,००० रु. प्रेफरन्स, डिव्हि. ७.३%)	१५९०-०

इतर

टाटा आयर्न (१५० रु. प. प्रेफरन्स डिव्हि. ६%)	१८८-२
टाटा आयर्न (१०० रु. ड. प्रेफरन्स, २२ रु. ८ आ.)	१६४-४
टाटा आयर्न (७५ रु. ऑर्टि.)	१८७-१२
टाटा आयर्न (३० रु. डिफर्ड)	७६३-१२

मुंबई इलाख्यांतील सहकारी चळवळींच्या केंद्रस्थानी असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

महणजेच

बॉम्बे प्रॉव्हिन्शियल कोऑपरेटिव्ह बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वये नोंदलेली)

स्थापना १९११.

मुख्य कचेरी—अपोलो रस्ता, कोट मुंबई.

शाखा

१ बारामती (जि. पुणे)	१५ अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सातारा („ सातारा)	१६ विरगांव („ अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर („ „)	१७ धुळे („ प. सानदेश)
४ कऱ्हाड („ „)	१८ दोंडाईचे („ „)
५ तासगांव („ „)	१९ शिरपूर („ „)
६ किलोस्करवाडी („ „)	२० शहादे („ „)
७ शिगळे („ „)	२१ नंदुरवार („ „)
८ कोरेगांव („ „)	२२ साक्री („ „)
९ अहमदनगर („ अहमदनगर)	२३ शिंदसेडे („ „)
१० शेवगांव („ „)	२४ मालेगांव („ नाशिक)
११ कोपरगांव („ „)	२५ सटाणा („ „)
१२ भिवंडी („ ठाणे)	२६ कळवण („ „)
१३ पालघर („ „)	२७ दोहद („ पंचमहाल)
१४ कल्याण („ „)	२८ कालोल („ „)

खेळते भांडवल रु. २००००००० चे वर

या बँकेत मुदतीच्या, चालू व सेव्हिंग बँक ठेवी

स्वीकारल्या जातात

आणि

फक्त नोंदलेल्या सहकारी पतपेढ्यांनाच कर्जे

दिली जातात.

शिवाय

इलाख्यांतील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणी हुंडीचा व्यवहार केला जातो.

या बँकेत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्पन्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणे उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरिता हेड ऑफिस अगर शाखा-कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल. मेहता,

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

Dawn of India's Insurance field-workers' Training Institute. Poona.

The training course will commence by
the 1st of July 1936.

Applications are invited from Matriculates
for admission to the Training Institute.
Candidates who join the Institute are also
coached up for Advocate's examination.

Apply for Prospectus to:—

99, Laxmi Road, } D. V. Atre,
POONA. } B. A. (Hons.); LL. B.
Principal.

नळ, फुर्शिगचे संडास, ड्रेनेज, फर्निचर,
इत्यादीं वडलच्या कामासाठी
श्री हर अँड को

सांस विचारा.

कोणतेहि काम त्वरित व समाधानकारक केले जाते.

डेकन जिमखान्यासमोर, पुणे ४.

शास्त्रशुद्ध पायावर काम करणारी, महाराष्ट्राची
प्रमुख प्राव्हिडंट विमा कं.

दि हिंद बेनिफिट सोसायटी लि.

च्या लोकप्रिय

प्रपंच पॉलिसीकरितां प्रचारक पाहिजेत.

माहितीसाठी लिहा.

किताब बिल्डिंग, बुधवार, पुणे.

सेक्रेटरी.

प्रो. काळे ह्यांचे

'अर्थ' ग्रंथ मालेंतील तिसरे पुस्तक

व्यापारी उलाढाली

महाराष्ट्रांत व्यापार आणि उद्योगधंदे ह्यांचा उत्कर्ष व्हावा
असें प्रत्येकास वाटते, परंतु ह्या संबंधांत जे व्यवहार चालतात
त्यांची माहिती फार थोड्या लोकांस असते. सामान्य जनतेस
कमाईतून बचत करण्याची संवय लागून तीमधून निर्माण होणाऱ्या
द्रव्यसंग्रहाचा उपयोग, व्यापार व उद्योगधंदे ह्यांच्या अभिवृद्धीकडे
व्हावा, ह्याकरितां औद्योगिक व व्यापारी मंडळ्या ह्यांचे व्यवहार
कसे चालतात, बाजारांत निरनिराळ्या प्रकारांच्या उलाढाली
कशा होतात, इत्यादि विषयांचे ज्ञान महाराष्ट्रीय समाजांत पसरणे
आवश्यक आहे. वृत्तपत्रांमध्यें व ऐकिवांत ह्या संबंधांत ज्या
बातण्या घेतात, त्यांचे रहस्य ओळखण्याची पात्रता लोकांमध्यें
उत्पन्न झाली पाहिजे. हे ज्ञान महाराष्ट्रीय लोकांस सुगम रीतीने
व्हावे, ह्या उद्देशानें प्रस्तुत पुस्तक मुद्दाम लिहिलें आहे आणि
त्याचा योग्य उपयोग जनता करून घेईल असा ग्रंथकर्त्यास
विश्वास वाटत आहे.

पृ० १२३—किंमत १ रुपया. (ट. हं. वेगळें)

मिळण्याची ठिकाणे:—

- (१) व्यवस्थापक, 'अर्थ' ग्रंथमाला, पुणे २.
- (२) आर्यभूषण प्रेस, पुणे २.
- (३) दि को-ऑपरेटर्स बुक-डेपो, ९ बेकहॉस लेन, फोर्ट, मुंबई.

“ दुसरें मूल्यमापन जाहीर झालें ”

स्थापनेपासूनच भागीदारांना ६ टक्के फायदा व विमेदारांस वाढता नफा वांटून
जुन्या व स्थिर झालेल्या कंपन्यांस कठीण असें अपूर्व यश संपादन केलेली

पहिलीच महाराष्ट्रीय विमा कंपनी:—

कॉमनवेलथ विमा कंपनी लि., पुणे.

अध्यक्ष—श्री. न. चिं. केळकर, संचालक, केसरी

हयातीतील विम्यास } दुसऱ्या मूल्यमापनांत वांटलेला { हयातीनंतर विम्यास

३७॥ रु. } दर हजारीं त्रैवार्षिक नफा { ४५ रु.

जास्त माहितीकरितां समक्ष भेटा अगर लिहा.

मॅनेजिंग एजन्ट्स.

“ अर्थ ” ग्रंथमाला

व्यापार, उद्योगधंदे, शेती, सह-
कार, बँकिंग इत्यादि विषयांवरील
सोपे व व्यावहारिक उपयुक्ततेची
पुस्तके.

१ बँकांसाठी त्यांचे व्यवहार

२ रिझर्व्ह बँक

३ व्यापारी उलाढाली

वरील प्रत्येक पुस्तक लोकप्रिय
झालें आहे.

किं. १ रु. (ट. स. निराळा)

व्यवस्थापक, 'अर्थ' ग्रंथमाला,
पुणे २.